

Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

УДК 343.98:343.13

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17107263>

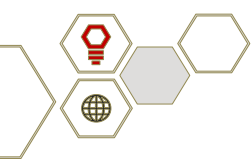
Морально-етичні засади кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності під час воєнного стану в Україні

Притула Анатолій Михайлович,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики, Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8478-4583>

Прийнято: 26.08.2025 | Опубліковано: 12.09.2025

Анотація. Запровадження воєнного стану в Україні актуалізувало складні завдання для правоохоронної системи, що потребують не лише правового, а й етичного осмислення, оскільки за надзвичайних умов питання законності та моралі набувають особливої значущості. **Метою** дослідження є вивчення специфіки виконання професійних обов'язків працівниками правоохоронних органів у контексті надзвичайного правового режиму, виявлення потенційних етичних конфліктів, оцінка ризиків порушення професійних і моральних стандартів, а також розроблення рекомендацій щодо вдосконалення нормативного й організаційного забезпечення дотримання етичних норм у кримінально-процесуальній та оперативно-розшуковій діяльності. **Методологічна база** дослідження охоплює системний підхід до вивчення морально-етичних засад діяльності правоохоронних органів, опрацювання науково-методичної літератури, а також застосування структурно-функціонального підходу до оцінки ефективності роботи правоохоронних

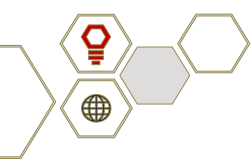
органів у кризових і стресових умовах. У **результаті** дослідження виявлено, що воєнний стан створює низку унікальних викликів для забезпечення дотримання етичних принципів у діяльності правоохоронців. Зокрема, підвищується ризик порушення прав людини, виникають конфлікти між службовими обов'язками та особистими моральними переконаннями, зростає потреба в чітких керівних регламентах щодо допустимих методів роботи та взаємодії з громадянами. У статті акцентовано увагу на необхідності формування комплексної системи професійної підготовки працівників правоохоронних органів, яка включає тренінги з етики, розвитку психологічної стійкості, прийняття рішень у стресових ситуаціях та взаємодії з цивільним населенням. **Висновки** дослідження обґрунтовують доцільність удосконалення законодавчої бази та внутрішніх нормативних актів, спрямованих на підвищення рівня правової та етичної культури в правоохоронній діяльності. Запропоновані рекомендації сприяють ефективному функціонуванню системи державної безпеки, зміцненню суспільної довіри до правоохоронних органів та розвитку професійної спільноти, здатної діяти законно, етично та результативно навіть у надзвичайних умовах.

Ключові слова: професійна відповідальність, кризові умови, нормативне регулювання, професійна етика, правове забезпечення, управління ризиками, морально-етичні засади.

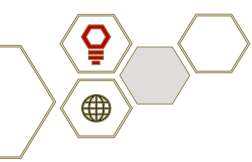
Moral and ethical principles of criminal procedure and investigative activities during martial law in Ukraine

Anatolii Prytula,

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Professor of the Department of Criminal Law, Procedure and Criminology, International Humanitarian University, Odesa, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-8478-4583>

Abstract. Martial law in Ukraine has presented complex challenges to the law enforcement system, necessitating not only legal but also ethical reflection, as issues of legality and morality assume particular significance under extraordinary circumstances. The **purpose** of the study is to identify the specific features of law enforcement officers' fulfillment of professional duties under an extraordinary legal regime, analyze potential ethical conflicts, assess the risks of violating professional and moral standards, and determine ways to improve the regulatory and organizational support for adherence to ethical norms in criminal-procedural practice and investigative-operational activities. The research **methods** include a systematic approach to studying the moral and ethical foundations of criminal-procedural and investigative-operational activities, as well as an analysis of scientific and methodological literature, and a structural-functional analysis of law enforcement agencies' work under crisis and stressful conditions. **Results.** The study revealed that martial law presents several unique challenges for maintaining moral and ethical principles in law enforcement activities. In particular, the risk of human rights violations increases, conflicts arise between official duties and personal ethical beliefs, and the importance of clear guidelines regarding permissible methods of work and interaction with citizens becomes more pronounced. The article emphasizes the necessity of developing a comprehensive system of training and education for law enforcement personnel, which includes professional ethics training, psychological resilience, decision-making in stressful situations, and interaction with the civilian population. The study's **conclusions** substantiate the importance of improving legislative and internal regulations of law enforcement agencies aimed at ensuring a high level of legal and ethical culture. The proposed recommendations lay the groundwork for the effective functioning of the state security system, enhancing public trust in law enforcement activities, and fostering a professional community capable of acting legally, ethically, and effectively even under extraordinary conditions.

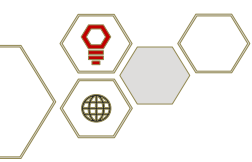

Keywords: professional responsibility, crisis conditions, regulatory framework, professional ethics, legal support, risk management, moral and ethical principles.

Постановка проблеми. Морально-етичні засади діяльності правоохоронних органів є фундаментальною складовою забезпечення законності, ефективності та суспільної довіри до системи державної безпеки. Особливої актуальності це питання набуває за умов воєнного стану, коли працівники правоохоронних структур змушені виконувати професійні обов'язки в надзвичайних, стресових і ризикованих обставинах. Такі ситуації спричиняють підвищену ймовірність виникнення конфліктів між службовими обов'язками та особистими морально-етичними переконаннями. Наявна нормативно-правова база України лише частково регламентує аспекти професійної етики. Вона характеризується фрагментарністю, недостатньою деталізацією та обмеженою адаптивністю до викликів, що виникають у кризових ситуаціях та за умов нинішнього правового режиму.

У науково-практичному контексті виникає потреба у комплексному дослідженні етичних аспектів кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності під час воєнного стану, аналізі ризиків порушення моральних і професійних стандартів, а також у розробленні рекомендацій щодо вдосконалення нормативного та організаційного забезпечення дотримання етичних норм. Дослідження цієї проблематики дозволяє виявити прогалини в підготовці правоохоронців, системі контролю за дотриманням етичних стандартів і взаємодії з громадянами, що є критично важливим для гарантування законності, суспільної безпеки та професійної відповідальності.

Таким чином, проблема, розглянута у цій статті, полягає у визначенні основних викликів дотримання морально-етичних норм у діяльності правоохоронних органів під час воєнного стану, аналізі чинного нормативного регулювання та обґрунтуванні шляхів його удосконалення. Наукове значення

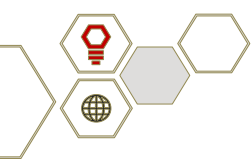
дослідження полягає у розвитку теоретичних засад професійної етики у правоохоронній сфері, а практичне – у підготовці рекомендацій щодо вдосконалення законодавчих і внутрішньоорганізаційних регламентів, підвищення професійної компетентності кадрів і зміцнення суспільної довіри до системи органів правопорядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика взаємозв'язку моралі та права за умов воєнного стану, а також трансформації кримінально-правових і кримінально-процесуальних підходів привертає значну увагу українських науковців останніх років. Сучасні дослідження зосереджені як на теоретичних, так і на практичних аспектах співвідношення правових і моральних засад у сфері кримінальної юстиції.

Вагомий науковий внесок у розвиток теми здійснила О. Рассомахіна, яка аналізує професійну етику та моральну відповідальність юристів в умовах війни, наголошуючи на важливості формування нових етичних орієнтирів правозастосовної діяльності [1]. У подібному напрямі працюють О. Подобний та Т. Єрусланова, які досліджують морально-етичні проблеми кримінально-процесуальної діяльності сторони обвинувачення, підкреслюючи ризики зловживань у воєнний період [2].

Баланс між етичними та правовими засадами у кримінальному провадженні обґрунтовує О. Дуфенюк, яка підкреслює необхідність гармонізації цих категорій задля забезпечення справедливого судочинства [3]. Принципи кримінального провадження як моральну та правову основу процесуальної діяльності розкриває О. Капліна, наголошуючи на їх фундаментальному значенні [4].

Проблема взаємодії права і моралі в контексті формування правової культури суспільства досліджена І. Дячишиним, який відзначає їхній вплив на розвиток правосвідомості громадян [5]. В. Первій акцентує увагу на морально-етичних засадах оперативно-розшукової діяльності та їхньому значенні для професійної підготовки співробітників силових структур [6].

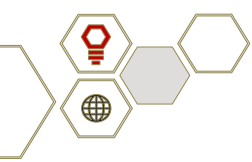
Сучасні технологічні виклики зумовлюють потребу в переосмисленні парадигми кримінального права, про що зазначає І. Федчак, обґрунтовуючи необхідність інтеграції етичних критеріїв у нові правозастосовані практики [7]. Актуальні напрями розвитку криміналістики в умовах війни висвітлюють О. Ващук та О. Стевенсон, наголошуючи на важливості врахування воєнних реалій у процесі застосування норм права [8].

Філософський вимір проблеми розкрито у дослідженні А. Єрмоленка, який розглядає війну як виклик моральним цінностям і підкреслює ризики ерозії базових суспільних орієнтирів [9]. Етичну складову функціонування інститутів громадянського суспільства вивчає О. Кобан, доводячи, що механізми суспільного контролю формують моральний каркас демократичної держави [10].

Специфіку професійної етики у діяльності правоохоронних органів аналізує Я. Свічкарьова, наголошуючи на необхідності адаптації стандартів доброчесності до умов війни [11]. Подібну проблематику розглядає А. Романова, зосереджуючись на морально-правових аспектах правоохоронної діяльності під час воєнного стану [12].

Тактичні особливості оперативно-розшукової діяльності поліції в умовах війни висвітлюють Д. Сорокіна, Р. Мойсейченко та А. Кисельов, відзначаючи важливість моральних орієнтирів у процесі прийняття практичних рішень [13]. А. Тимчишин аналізує судову експертизу як форму застосування спеціальних знань, підкреслюючи значення моральних стандартів у кримінальному процесі [14]. У міждисциплінарному контексті працюють ґ. Khobbi зі співавторами, які досліджують методи протидії організованій злочинності крізь призму забезпечення прав людини і моральних норм [15].

Попри вагомі здобутки науковців, у сучасній літературі бракує досліджень, присвячених інтеграції етичних принципів у практику правоохоронної та судової діяльності за умов воєнного стану. Відкритим

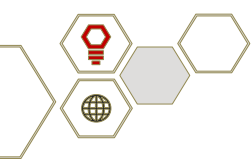
залишається завдання розробки ефективної моделі синергії моралі та права у кримінальному процесі, що й становить наукову новизну даного дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Всупереч наявності численних наукових публікацій, присвячених професійній етиці правоохоронців, а також кримінально-процесуальній та оперативно-розшуковій діяльності, низка ключових аспектів залишається недостатньо опрацьованою в українському науковому та практичному дискурсі. Зокрема, обмежено досліджено специфічні морально-етичні виклики, з якими стикаються працівники правоохоронних органів у період воєнного стану, взаємозалежність між службовими обов'язками та особистими моральними переконаннями, а також ефективність внутрішніх та нормативних механізмів забезпечення дотримання етичних стандартів у кризових ситуаціях.

Однією з причин недостатньої уваги до цих питань є висока динамічність та нестабільність воєнного контексту, обмежений доступ до емпіричних даних, а також специфічна конфіденційність оперативно-розшукової діяльності. Крім того, більшість досліджень зосереджені на загальних аспектах професійної етики або міжнародних стандартах, без урахування національної специфіки виконання обов'язків правоохоронцями в умовах збройного конфлікту, зокрема у районах активних бойових дій.

Актуальність вивчення цих недостатньо досліджених аспектів полягає в необхідності глибшого розуміння загальної проблеми, що дозволяє оцінити реальні ризики порушення моральних і професійних норм, підвищити ефективність управлінських рішень у правоохоронній сфері та забезпечити збалансоване поєднання законності, безпеки й етичної відповідальності. Дослідження спрямоване на уточнення існуючих прогалин у нормативному та організаційному забезпеченні регулюванні, а також на розробку рекомендацій щодо комплексного вдосконалення системи професійної підготовки та контролю за дотриманням морально-етичних принципів.

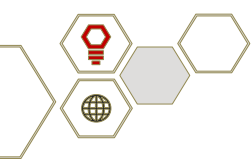
Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даного дослідження є комплексне наукове осмислення морально-етичних засад кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності за умов воєнного стану в Україні, виявлення проблемних аспектів дотримання професійної етики, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правового та організаційного регулювання етичних стандартів у правоохоронній сфері.

Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити специфіку виконання службових обов'язків працівниками правоохоронних органів у контексті правового режиму воєнного стану;
- окреслити основні морально-етичні конфлікти, що виникають у практиці правоохоронців під час воєнного стану;
- здійснити оцінку ризиків порушення професійних і моральних норм, а також ефективність чинних нормативних та організаційних механізмів їх забезпечення;
- сформулювати рекомендації щодо комплексного вдосконалення системи професійної підготовки, внутрішнього контролю та нормативного регулювання дотримання етичних принципів у кризових ситуаціях.

Виконання зазначених завдань сприятиме формуванню цілісного наукового бачення морально-етичних викликів у діяльності правоохоронних органів під час воєнного стану, а також забезпечить практичну основу для підвищення професійної компетентності кадрів і ефективності функціонування системи органів правопорядку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах діяльність правоохоронних органів України, зокрема у сфері кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності, зазнає істотних трансформацій. Це зумовлено не лише різким зростанням загроз національній безпеці, а й необхідністю оперативного реагування на кризові виклики та забезпечення належного правопорядку. За таких обставин особливого значення набувають

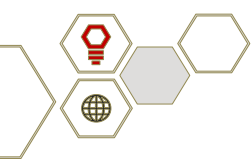

морально-етичні засади функціонування правоохоронних структур, які виступають критеріями допустимості їхніх дій, гарантують баланс між ефективністю та законністю, а також сприяють зміцненню довіри суспільства до інститутів правопорядку.

Функціонування кримінальної юстиції є неможливим без урахування морально-етичних орієнтирів, що відображають уявлення суспільства про справедливість і відповідальність. У межах кримінального процесу, особливо на етапі досудового розслідування, ключового значення набувають питання професійної етики слідчих і прокурорів. Юридична етика, як складова етичної теорії, формулює принципи, що конкретизуються в етичних кодексах, нормативних актах та дисциплінарних положеннях. Водночас правове регулювання не є вичерпним: моральні норми нерідко виконують функцію «неписаних законів», які мають ширше й універсальніше застосування в межах професійних спільнот.

Специфіка кримінально-процесуальної діяльності, особливо в аспекті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, створює додаткові етичні виклики. Застосування конспіративних методів, взаємодія з особами з кримінального середовища чи проведення операцій за участю конфідентів часто стають предметом дискусій щодо їх моральної допустимості. Такі практики зумовлюють ризики професійної деформації та сприяють формуванню хибних ціннісних орієнтацій серед слідчих і прокурорів. Чинне законодавство передбачає можливість використання конфіденційного співробітництва та спеціальних завдань для викриття злочинної діяльності організованих груп, однак відсутність системних морально-етичних орієнтирів у цій сфері залишається актуальною проблемою.

У межах кримінального провадження необхідно забезпечувати баланс між вимогами законодавства та моральними принципами, особливо за умов воєнного стану, коли потреба оперативного реагування на правопорушення може спричинити порушення прав людини [3, с. 561]. Саме моральні

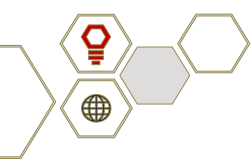

стандарти сприяють збереженню гуманістичного характеру правосуддя навіть за надзвичайних обставин.

Розроблення системи організаційних і методичних засад етичного виховання працівників кримінальної юстиції є одним із пріоритетних завдань сучасної юридичної науки та практики. Така підготовка має ґрунтуватися на інтеграції морально-етичних і криміналістичних підходів, забезпечуючи відповідність правоохоронної діяльності не лише вимогам законодавства, а й суспільним уявленням про справедливість.

Оперативно-розшукова діяльність у сучасних умовах є невід’ємною складовою системи гарантування національної безпеки, однак її результативність безпосередньо залежить від дотримання морально-етичних стандартів. Особливої актуальності це питання набуває за умов воєнного стану, коли зростає потреба у використанні негласних методів, що водночас створюють ризики порушення прав і свобод людини. У науковій літературі наголошується, що професійна підготовка оперативних працівників має включати навчання етичним нормам, що дозволяє запобігати зловживанням та забезпечує формування високого рівня суспільної довіри до правоохоронних органів [2, с. 656].

Специфіка оперативно-розшукової діяльності полягає у використанні переважно негласних заходів – від спостереження та документування до прослуховування комунікацій і залучення конфіденційних співробітників. Такі методи завжди супроводжуються суперечністю між правом і мораллю, оскільки вони передбачають певне обмеження конституційних прав громадян. Водночас без них практично неможливо створити умови для ефективної протидії злочинності, особливо за умов воєнного стану, коли актуальними є завдання боротьби з диверсійною діяльністю, тероризмом та воєнними злочинами. Практика засвідчує, що морально-етичні засади оперативно-розшукової діяльності покликані компенсувати прогалини, які неминуче

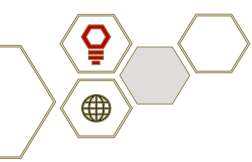

виникають у правовому регулюванні, адже жоден нормативний акт не здатний повною мірою охопити всі можливі життєві ситуації.

Моральні норми, що діють у суспільстві, виконують функцію соціального контролю та захисту, формуючи атмосферу нетерпимості до злочинної поведінки. Це дозволяє правоохоронним органам розраховувати на підтримку громадян, зокрема шляхом конфіденційної співпраці. Водночас мотивація таких контактів упродовж останніх років зазнала трансформації: якщо раніше її основу становили патріотичні переконання, то нині дедалі частіше домінують мотиви матеріальної вигоди, прагнення пом'якшити покарання чи усунути конкурентів. Подібні зміни негативно впливають на суспільну мораль та знижують рівень довіри до оперативних підрозділів.

Особливу складність становлять ті оперативно-розшукові заходи, що передбачають обмеження конституційних прав. Такі методи завжди супроводжуються дискусіями щодо їх моральної допустимості, оскільки зачіпають сферу приватного життя громадян. У цьому контексті важливим завданням є узгодження мети та засобів: боротьба зі злочинністю як вищий суспільний інтерес може виправдовувати застосування негласних методів, але тільки за умови їх відповідності базовим етичним принципам. Використання дезінформації чи психологічного тиску на підозрюваного, наприклад, може розглядатися як допустимий інструмент у межах розслідування, якщо це не призводить до порушення прав невинних осіб [6, с. 34].

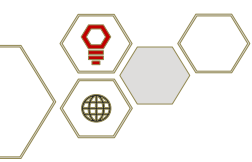
З огляду на це постає потреба в глибшій етичній підготовці оперативних співробітників, орієнтованій на формування здатності співвідносити професійні завдання з інтересами суспільства, а також на запобігання професійної деформації. Як зазначають сучасні дослідники, лише поєднання правових і морально-етичних засад дозволяє забезпечити баланс між ефективністю оперативної діяльності та дотриманням прав людини за умов воєнного стану.

Попри наявність нормативно-правових актів, що визначають етичні стандарти поведінки правоохоронців, в українській практиці залишаються суттєві прогалини. Потребує вдосконалення система контролю за дотриманням морально-етичних норм; необхідним є також запровадження чітких критеріїв оцінювання професійної діяльності співробітників і забезпечення регулярної етичної підготовки всіх працівників правоохоронних органів. Зазначені заходи сприятимуть не лише підвищенню ефективності кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності, а й зміцненню суспільної довіри до державних інституцій.

У сучасних умовах перед кримінальним правом і процесом постають нові виклики, тісно пов'язані з морально-етичними дилемами. Особливо гостро ці питання виникають у контексті цифрових технологій: чи допустимим є використання алгоритмів для профілювання осіб за їхньою поведінкою? Чи може прогнозування ймовірного злочину на основі штучного інтелекту слугувати підставою для застосування превентивних заходів? Як узгодити принцип автономії особи з технологічною можливістю передбачення її дій? Такі дилеми зумовлюють не лише правову, але й етичну кризу традиційного кримінального мислення, яке має адаптуватися до нової цифрової епохи ризиків та гібридних загроз.

Не менш важливим у сучасних умовах є питання кримінально-правового реагування на нові форми протиправної поведінки, що виникають під час воєнного стану. Йдеться, зокрема, про співпрацю з окупаційними адміністраціями, дестабілізацію тилу, спроби зриву мобілізації, диверсії та інформаційно-психологічний вплив на громадян. Такі дії часто потребують негайної реакції з боку держави, однак чинні правові механізми не завжди здатні забезпечити оперативність і адекватність. Це створює ризик виникнення «правового вакууму», коли суспільство залишається незахищеним, або ж створюються передумови для зловживань з боку правоохоронних органів.

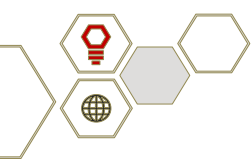
У цьому контексті особливої актуальності набуває питання переосмислення принципів кримінально-правової кваліфікації. Розроблення чітких критеріїв криміналізації нових суспільно небезпечних діянь, а також визначення допустимих меж застосування превентивних заходів мають стати предметом активного наукового дискурсу. Водночас етичний вимір цих процесів повинен залишатися визначальним, оскільки саме морально-етичні стандарти сприяють запобіганню надмірному обмеженню прав і свобод людини навіть за умов воєнного стану[4, с.18].

Передумовою для формування сучасних підходів до кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності за умов воєнного стану є усвідомлення нових викликів, що постають перед правовою системою України. Збройна агресія російської федерації, поширення гібридних форм війни, активне використання інформаційних технологій у протиправній діяльності та зростання рівня суспільної небезпеки зумовлюють необхідність переосмислення традиційних засад права. У цьому контексті актуалізуються морально-етичні аспекти, що вимагають запровадження нових стандартів професійної поведінки працівників правоохоронних органів, а також вдосконалення механізмів правової реакції на новітні злочини, пов'язані із співпрацею з окупаційними силами чи підривом національної безпеки. Узагальнення зазначених тенденцій представлено в таблиці 1, що ілюструє ключові напрями трансформації правового мислення в сучасних умовах.

Таблиця 1

Виклики та вектори оновлення парадигми кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності за умов воєнного стану в Україні

Ключовий виклик	Сфера впливу	Необхідний вектор оновлення
Розмиття меж кримінальної відповідальності у воєнний час	Суб'єкт злочину	Визначення нових форм суб'єктності та правового статусу осіб, причетних до співпраці з окупаційними силами
Нормативна недостатність у регулюванні воєнних злочинів	Кримінальне законодавство	Прийняття спеціального комплексу кримінально-правових норм, адаптованих до умов воєнного періоду

Складність використання цифрових доказів у воєнних умовах	Кримінальний процес	Запровадження протоколів верифікації електронних доказів та підвищення їх процесуальної достовірності
Поява нових форм суспільно небезпечної поведінки	Соціальна структура	Адаптація правової системи до протидії колабораціонізму, непокорі (саботажу) та інформаційним диверсіям
Пошук баланс між забезпеченням національної безпеки та дотриманням прав людини	Права і свободи громадян	Гарантування правових механізмів при застосуванні надзвичайних заходів
Відставання правової науки від практичних викликів війни	Правова освіта та наукові дослідження	Інтердисциплінарне оновлення правової науки з урахуванням специфіки воєнного часу

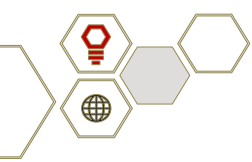
Джерело: узагальнено автором на основі [7, с.11]

Наведені дані свідчать про те, що запровадження правового режиму воєнного стану в Україні формує якісно нові вимоги до кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності. Ефективна протидія сучасним злочинам є неможливою без перегляду усталених підходів, удосконалення нормативної бази, впровадження інноваційних методів роботи з цифровими доказами, а також узгодження механізмів захисту національної безпеки з дотриманням прав і свобод людини.

Таким чином, оновлення парадигми кримінального права має бути комплексним і охоплювати етичний, процесуальний та інституційний виміри.

У світлі окреслених вище викликів кримінальне право та суміжні правові інститути мають еволюціонувати від статичної моделі кодифікованого реагування до адаптивної системи управління ризиками. Йдеться не лише про внесення точкових змін у законодавство, а про глибинну трансформацію концептуальних підходів: від суто репресивного до превентивного, від реактивного до проактивного, від інтуїтивного до алгоритмічно обґрунтованого. Запропонована парадигма не заперечує класичних засад кримінального права, а навпаки – сприяє їхній еволюції в умовах технологічної трансформації та екзистенційних загроз, що постали перед Україною внаслідок збройної агресії.

У цьому контексті особливого значення набувають морально-етичні засади діяльності правоохоронних органів. В умовах воєнного стану їх

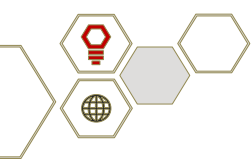

дотримання є не лише передумовою ефективного виконання службових обов'язків, а й гарантією забезпечення прав і свобод людини, утвердження принципів правової держави та формування суспільної довіри до системи правосуддя. Саме тому поглиблене дослідження, концептуальне осмислення й вдосконалення морально-етичних стандартів у кримінально-правовій та оперативно-розшуковій діяльності становлять один із ключових напрямів модернізації правової системи України в умовах воєнних викликів [8, с.431].

В умовах сьогодення особливу увагу слід приділяти формуванню комплексної системи професійної підготовки працівників правоохоронних органів. Така система має включати тренінги з етики, які сприяють формуванню навичок адекватного оцінювання власних дій у складних ситуаціях, а також навчальні програми з розвитку психологічної стійкості, що допомагають ефективно протидіяти стресовим чинникам під час виконання службових обов'язків. Важливими складовими є також тренінги з прийняття рішень у кризових умовах і взаємодії з цивільним населенням, які забезпечують узгодження дій правоохоронців із суспільними очікуваннями та вимогами чинного законодавства.

Інтеграція системи морально-етичних норм у повсякденну практичну діяльність працівників правоохоронних органів сприяє підвищенню їхньої професійної компетентності та формуванню культури відповідального ставлення до службових обов'язків. Водночас необхідним є створення ефективних механізмів контролю за дотриманням етичних стандартів, що дозволяє запобігати порушенням прав людини та забезпечувати належний рівень відповідальності за умов воєнного стану.

Вдосконалення законодавчих актів і внутрішніх регламентів правоохоронних органів має бути спрямоване на забезпечення високого рівня правової та етичної культури, що є ключовим чинником для зміцнення суспільної довіри до правоохоронної системи та підвищення ефективності діяльності у сфері кримінальної юстиції. Такі заходи створюють передумови

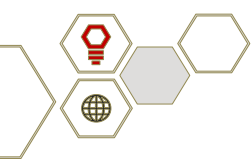
для розвитку професійної спільноти, здатної діяти ефективно, правомірно та морально обґрунтовано навіть за умов воєнного стану.

Висновки. Проведене дослідження дозволило окреслити ключові морально-етичні засади кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності під час воєнного стану в Україні. Результати аналізу засвідчили, що етичний вимір правоохоронної діяльності є визначальним для збереження балансу між потребою забезпечення національної безпеки та дотриманням прав і свобод людини.

Встановлено, що ефективність кримінально-правового реагування в умовах війни залежить від здатності адаптувати законодавство, інституційні механізми та практику до нових викликів – від появи нових форм злочинності до необхідності використання технологічних інструментів. Водночас дотримання морально-етичних стандартів працівниками правоохоронних органів залишається фундаментальною передумовою легітимності та збереження суспільної довіри.

Зіставлення поставленої мети з отриманими результатами засвідчило, що проведене дослідження дало змогу виявити прогалини у правовому регулюванні та окреслити напрями їх подолання. Серед ключових заходів – удосконалення механізмів контролю за дотриманням етичних норм, формування критеріїв професійної поведінки, запровадження систематичного навчання з етики для правоохоронців, а також розроблення нормативної бази, адаптованої до реалій воєнного стану.

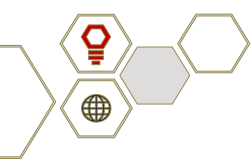
Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є аналіз міжнародного досвіду регламентації діяльності правоохоронних органів у кризових умовах, вивчення методологічних моделей інтеграції етики та технологічних рішень у сфері кримінального права, а також міждисциплінарні розвідки, що поєднують правові, соціологічні та філософські підходи. Реалізація таких дослідницьких стратегій дозволить сформувати більш цілісну систему морально-етичних орієнтирів для правоохоронних органів України,

здатну ефективно функціонувати в умовах воєнного стану та в період післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Рассомахіна О. А. Професійна етика та моральна відповідальність юристів в умовах війни. *Європейський правничий часопис*. 2024. № 4. С.20-29. URL: <https://irback.e-u.edu.ua/server/api/core/bitstreams/30a97658-1ff6-46c5-af11-e1705a51a62b/content> (дата звернення: 04.07.2025).
2. Подобний О. О., Єрусланова Т. Г. Окремі морально-етичні проблеми кримінально-процесуальної діяльності учасників досудового розслідування зі сторони обвинувачення. *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час*: матеріали міжнар.наук.-практ. конф. у 2 т. (м. Одеса, 16 травня 2025 р.). Одеса. 2025. С. 655-657. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5558b3d2-cfcc-4637-8317-c388d0f4ae8f/content#page=656> (дата звернення: 04.07.2025).
3. Дуфенюк О.М. Баланс моралі та права у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 559–563. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/133>.
4. Капліна О. В. Принципи кримінального провадження - правова та моральна основа кримінальної процесуальної діяльності. *Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному суспільстві*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 травня 2020 р.). Харків. 2020. С. 16–21. URL: <https://lnk.ua/Lb4A0X5NQ> (дата звернення: 04.07.2025).
5. Дячишин І. М. Роль права та моралі у формування правової культури українського суспільства. *Юридична наука*. 2020. Т. 2, № 1(103). С. 33-38. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-103-2.05>.
6. Первій В. Ю. Морально-етичні основи оперативно-розшукової діяльності, їх значення для професійної підготовки оперативних підрозділів. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*:

матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.). Дніпро. 2024. С. 34-36. URL: <https://www.er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14431/1/5.pdf> (дата звернення: 04.07.2025).

7. Федчак І. А. Переосмислення парадигми кримінального права під впливом сучасних технологій та викликів. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15571288>.

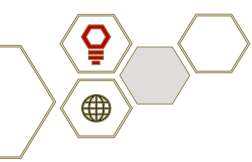
8. Ващук О. П. Перспективи криміналістики в умовах російсько-української війни. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.). Одеса. 2023. Т. 2. С. 430-432. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b8e1e78d-94f6-4e86-a13a-2b61c1ef9597/content> (дата звернення: 04.07.2025).

9. Єрмоленко А. Війна як виклик моральним цінностям: круглий стіл. *Філософська думка*. 2025. № 1. С. 7–65. DOI: <https://doi.org/10.15407/fd2025.01.007>.

10. Кобан О. Г. Етична норма в діяльності інститутів громадянського суспільства. *Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 квітня 2021 р.). 2021. С. 55-59. URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/KRC_conf_Aprel_2021___GS.pdf (дата звернення: 04.07.2025).

11. Свічкарьова Я. В. Професійна етика у діяльності правоохоронних органів. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2023. № 76. С. 75-78. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/df7dbdf3-0af8-45b3-8020-1adaae95fc41/content> (дата звернення: 04.07.2025).

12. Романова А. Правоохоронна діяльність і воєнний стан: морально-правові особливості. *Вісник Національного університету «Львівська*

політехніка». 2022. Т. 9, № 3. С. 89-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2022_9_3_14 (дата звернення: 04.07.2025)

13. Сорокіна Д., Мойсейченко Р., Кисельов А. Тактичні особливості здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами національної поліції України. *UNIVERSUM*. 2024. № 9. С. 250-255. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1111/1123> (дата звернення: 04.07.2025).

14. Тимчишин А. М. Судова експертиза як процесуальна форма використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правовий часопис*. 2023. № 1. С. 228-235. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.1.40>.

15. Khobbi Y., Storozhuk I., Svoboda I., Kuzmenko S., Tymchyshyn A. Reforming techniques to combat organized crime in the context in view of securing human rights and freedoms. *Human Rights and Freedoms. Cuestiones Políticas*. 2022. Vol. 40, № 73. P. 192-214. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.09>.